

Titel: Øieblikket Nr. 1

Citation: "Øieblikket Nr. 1", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K13*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2009 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-oi1-kom-root.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K13

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

◀ **Stemning** : Denne introduktionsartikel kaldes i kladden (ms. 1.1 og 1.2) »Til Læserne« (*Pap.* XI 3 B 242, 243,1) og var dateret 20. april 1855.

I trykt udgave: Bind 13 side 127 linje 4

◀ **24 Mai 1855** : se tekstredegyrelsen, s. 255.

I trykt udgave: Bind 13 side 127 linje 9

◀ **Plato siger, som bekendt, etsteds i hans »Stat« ... som ikke have Lyst dertil** : hentyder til 7. bog i Platons dialog *Staten*, hvor Sokrates (263,25) i sin samtale med Glaukon om, hvem der skal styre statens anliggender, foreslår den sande filosof (520b-d): »Men det Sande heri er dette. Den Stat, i hvilken de, der skulle [skal] regjere, have mindst Lyst til at regjere, vil blive bestyret paa den bedste og roligste Maade, og det Modsatte vil være Tilfældet i den Stat, hvis Regenter ere af en modsat Beskaffenhed«, *Platons Stat*, overs. af C.J. Heise, bd. 1-3, Kbh. 1851 (bd. 4-6 i *Udvalgte Dialoger af Platon*, overs. af C.J. Heise, bd. 1-6, Kbh. 1830-51, ktl. 1164-1167; bd. 2 (bd. 5), s. 155f. (sml. *Platons Skrifter*, udg. af Carsten Høeg og Hans Ræder, bd. 1-10, Kbh. 1992 [1932-41]; bd. 5, s. 94f.).

I trykt udgave: Bind 13 side 129 linje 2

◀ **Øienforblindelse** : blændværk, synsbedrag.

I trykt udgave: Bind 13 side 129 linje 9

◀ **Bemærkning** : iagttagelse.

I trykt udgave: Bind 13 side 129 linje 11

◀ **tilgavns** : fuldt ud, rigtig.

I trykt udgave: Bind 13 side 129 linje 12

◀ **vistnok er det saa** : rigtignok el. sandt nok forholder det sig således.

I trykt udgave: Bind 13 side 129 linje 13

◀ **som Ordsproget siger, at Lysten driver Værket** : Det gl. ordsprog findes optegnet som nr. 1693 i N.F.S. Grundtvig *Danske Ordsprog og Mundheld*, Kbh. 1845, ktl. 1549, s. 64; sml. nr. 5922 i E. Mau *Dansk Ordsprogs-Skat* bd. 1-2, Kbh. 1879; bd. 1, s. 650.

I trykt udgave: Bind 13 side 129 linje 14

◀ **hænge efter** : forfølge, hengive mig til.

I trykt udgave: Bind 13 side 129 linje 26

◀ **alt som** : efterhånden som.

I trykt udgave: Bind 13 side 130 linje 1

◀ **jeg er af Naturen saa polemisk lagt an** : sml. journaloptegnelsen NB:107 (1847), hvori SK taler om »den uhyre Polemik i min Sjæl« og skriver, at derfor kaldte P.M. Møller ham »det meest gjennempolemiserede Msk. [menneske]«, *SKS* 20, 83,20-23. Sml. også journaloptegnelsen NB30:93 (1854), i *SKS* 25, 461.

I trykt udgave: Bind 13 side 130 linje 5

◀ **Lumperie** : det at tænke og handle på en smålig og indskrænket måde; rettet i kladden fra »Lumpenhed« (*Pap.* XI 3 B 250).

I trykt udgave: Bind 13 side 130 linje 6

◀ **sammensvæрге** : dvs. sammensvæрге sig.

I trykt udgave: Bind 13 side 130 linje 24

◀ **Slægt** : menneskeslægt, generation.

I trykt udgave: Bind 13 side 130 linje 27

◀ **mærkelig** : bemærkelsesværdig.

I trykt udgave: Bind 13 side 130 linje 28

◀ **Til »dette skal siges«** : dvs. til SKs pjece *Dette skal siges; saa være det da sagt*, der blev averteret som udkommet i *Adresseavisen* (tillæg), nr. 118, den 24. maj 1855. Dette skrift var en bearbejdelse af et ubrugt skrift fra dec. 1854 med titlen »'Men ('da Alle vare sovende ind') ved Midnat skete der Anskrig' Mtth: 25,6« og med mottoet »Ved Idealerne – mod Sandsebedragene: for Evigheden!« (jf. *Pap.* XI 3 B 59-81). Et af følgebladene hertil hedder »Hvorledes anbringes et Afgjørende« (*Pap.* XI 3 B 64), og artiklen her er en bearbejdelse af dette følgeblad (jf. ms. 1.1; *Pap.* XI 3 B 242).

I trykt udgave: Bind 13 side 131 linje 1

◀ **et Ord af en af mine Pseudonymer: naar Inderlighedens Borgport ... der gaaer i Fjedre** : Der sigtes til pseudonymen Frater Taciturnus' psykologiske dagbog, »'Skyldig?' – 'Ikke-Skyldig?'« i *Stadier paa Livets Vei* (1845), hvor helten Quidam skildrer, hvordan han med sit frieri overrumpler den unge pige: »Har jeg overvældet hende; har jeg gjort for stærkt et Indtryk; kan en Pige maaskee ikke bære det Uventede og en Lidenskabs Udbrud samlet i Eet? Hvorfor taug hun? Hvorfor skjælvede hun? Hvorfor blev hun næsten angst for mig? Naar Borgporten i mange Aar ikke har været aabnet, da lukkes den ikke lydløst op som en Mellemdør, der dreier sig i Fjedere! Naar Taushedens Dør længe har været lukket, da lyder Ordet ikke som en hurtigløbende Tunges Goddag og Farvel; naar man med eet Ord skal sætte Alt ind, naar man i Aar og Dag kun har villet Eet, og nu skal sige det, ikke til en Ven, men til Den, i hvis Haand Opfyldelsen er lagt, da er Stemmen ikke uinteressert som en Vægters, der raaber hvad Klokkeren er, og anderledes interesseret end Eens, der tæller Tørv. Hvorfor frygter jeg da, hvorfor er jeg urolig, hvorfor vil allerede Reflexionen til at saare mig, som var der noget Underfundigt i at tie saa længe, noget Dæmonisk i at kunne det, noget Listigt i at benytte Øieblikket, noget Uforsvarligt i at bruge det simpleste Middel og den redeligste Fremgangsmaade, fordi denne maaskee er den stærkest virkende«, *SKS* 6, 196f.

I trykt udgave: Bind 13 side 131 linje 7

◀ **»til en vis Grad«** : vending, SK ofte har anvendt som udtryk for det at forholde sig med forbehold, halvhjertet, relativt, især med hensyn til Gud og troen på Gud. Se fx den afsluttende prædiken »Det Opbyggelige, der ligger i den Tanke, at mod Gud have vi altid Uret« i *SKS* 3, 325 og 330f.; den første opbyggelige tale »Troens Forventning« i *To opbyggelige Taler* fra 1843, i *SKS* 5, 29f.; *Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift* (1846), i *SKS* 7, 200-215 (løbende); *Opbyggelige Taler i forskjellig Aand* (1847), i *SKS* 8, 172; *Indøvelse i Christendom* (1850), i *SKS* 12, 72, 114 og 119; og *Om min Forfatter-Virksomhed* (1851), s. 20, i *SKS* 13, 26.

I trykt udgave: Bind 13 side 131 linje 12

◀ Ørnens **Stød**: jægerjargon om en rovfugls voldsomme, pludselige nedslag på byttet.

I trykt udgave: Bind 13 side 131 linje 17

◀ **ener** : forener.

I trykt udgave: Bind 13 side 131 linje 18

◀ **Snildhed** : listighed, snedighed.

I trykt udgave: Bind 13 side 131 linje 19

◀ **»et speilklart Skjold af slebent Staal« ... med dobbelt Glands tilbage«** : Der citeres frit fra scenen i Palnatokes hus i 5. handling, 2. scene, af Adam Oehlenschlägers tragedie *Palnatoke* (1807), hvor Palnatoke siger til Thorvald: »Min Ære var tilforn et speilglat Skiold / Af slebent Staal; – hvor Solens Straale faldt, / Der blinkte den med dobbelt Glands tilbage. – / Nu staaer en Plet af blodig Rust paa Skioldet; / Jeg gnider den ved Dag, ved Nat – og kan / Ei faae den ud!« Jf. *Oehlenschlägers Tragødi* bd. 1-9, Kbh. 1841-44, ktl. 1601-1605; bd. 2, 1842, s. 298. Stykket blev opført 8 gange på Det kgl. Teater i perioden 1830-40; herefter ikke mere i SKs levetid.

I trykt udgave: Bind 13 side 131 linje 26

◀ **jeg der ... er kjendt selv af Børnene paa Gaden under Navnet: Enten – Eller** : sml. et aldrig anvendt udkast til »Mit Program: / Enten – Eller«, formentlig fra slutningen af 1854, hvor SK skriver: »jeg forekommer hersteds endog paa Gaden under Navnet 'Enten – Eller'« (*Pap.* XI 3 B 57, s. 105). Sml. videre Georg Brandes' *Søren Kierkegaard. En kritisk Fremstilling i Grundrids*, Kbh. 1877, hvor Brandes i sin erindrende indledning bl.a. fortæller følgende om SKs spadsereture i Østergade i København: »Han hilste hvert Øieblik, saaes i Samtale saa med En, saa med en Anden, hørte en enkelte Gang en lille Gadedreng

raabe Enten-Eller efter sig«, s. 3. Passagen om enten-eller i det følgende, som ligeledes erindrer om SKs litterære debut med *Enten – Eller. Et Livs-Fragment*, udg. af pseudonymen Victor Eremita (1843; 2. udg. 1849), belyses af samme ubrugte artikel (*Pap. XI 3 B 54-58*), hvori SKs 'enten kristen eller ikke kristen' sættes op over for J.P. Mynsters (260,11) både-og el. hans 'tillige'.

I trykt udgave: Bind 13 side 132 linje 5

◀ **Tegnet** : dvs. adgangstegnet.

I trykt udgave: Bind 13 side 132 linje 9

◀ **Himmel-Nøglen** : formentlig allusion til Matt 16,18-19, hvor Jesus siger til Peter: »Og jeg siger dig, at du er Peter, og på den klippe vil jeg bygge min kirke, og dødsrigets porte skal ikke få magt over den. Jeg vil give dig nøglerne til Himmeriget, og hvad du binder på jorden, skal være bundet i himlene, og hvad du løser på jorden, skal være løst i himlene.«

I trykt udgave: Bind 13 side 132 linje 10

◀ **paa Brædderne** : på scenen i teateret.

I trykt udgave: Bind 13 side 132 linje 16

◀ **falde paa** : finde på.

I trykt udgave: Bind 13 side 132 linje 21

◀ **enhver Officier ... bærer et Tegn (Distinction), hvorpaa det kjendes** : If. kgl. resolution af 14. jan. 1840 skulle officererne af kongens adjutantstab på højre skulder anlægge akselbånd af sølv- eller guldsnore (2 lukkede snore om højre arm, 2 flettede snore fastknappede på brystet), jf. *Rescripter, Resolutioner og Collegialbreve, den Danske Krigsmagt til Lands angaaende*, 18. del, 2. hefte, Kbh. 1842, s. 10.

I trykt udgave: Bind 13 side 132 linje 22

◀ **(som paa et Brev): kongelig Tjeneste** : If. forordning af 17. juni 1771 var offentlige tjenestebreve fritaget for porto. De blev påtegnet 'Sager Kgl. Tieneste angaaende', gerne forkortet 'K.T.', hvilket var gældende frem til 1871.

I trykt udgave: Bind 13 side 132 linje 28

◀ **den christelige Stat!** : hentyder ikke mindst til H.L. Martensen *Den danske Folkekirkes Forfatningsspørgsmaal*, Kbh. 1851, ktl. 655, hvor Martensen indgående argumenterer direkte for en 'christelig Stat' og 'et christeligt Folk'.

I trykt udgave: Bind 13 side 133 linje 1

◀ **vistnok** : ganske vist, sandelig.

I trykt udgave: Bind 13 side 133 linje 3

◀ **Staten anbragte 1000 Embedsmænd** : Alle gejstlige var (statslige) embedsmænd, udnævnt af kongen. If. registrene i *Geistlig-statistisk Calendar*, udg. af Th. Hertz, Kbh. 1854 [afsluttet den 24. dec. 1853] (jf. ktl. 378, en udgave fra 1848), var der 987 hovedsogne i kongeriget Danmark (dvs. uden hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenborg) og 916 ansatte præster, herunder biskopper og provster; hertil kom 123 personlige kapellaner.

I trykt udgave: Bind 13 side 133 linje 11

◀ **pecuniairt** : økonomisk.

I trykt udgave: Bind 13 side 133 linje 12

◀ **Mislighed** : misforhold, fejltagelse.

I trykt udgave: Bind 13 side 133 linje 26

◀ **kongeligt Embede** : 133,11.

I trykt udgave: Bind 13 side 134 linje 5

◀ **for lidt og for meget, som jo fordærver Alting** : jf. ordsproget »Formeget og forlidt fordærver Alting«,

der findes optegnet som nr. 666 i N.F.S. Grundtvig *Danske Ordsprog og Mundheld* (129,14), s. 25; se også nr. 6387 i E. Mau *Dansk Ordsprogs-Skat* (129,14) bd. 2, s. 18.

I trykt udgave: Bind 13 side 134 linje 10

◀ **ækvilibristisk** : balancerende, 'akrobatisk'; hertil er i kladden (ms. 1.4) tilføjet: »'Præsten er en Æquibrist, og mangler sandeligen ikke som saadan Alvor« (*Pap. XI 3 B 244,10*).

I trykt udgave: Bind 13 side 134 linje 14

◀ **den officielle, statskirkelige, folkekirkelige Christendom** : En 'statskirke' betegner en kirke, som staten retsdydigt hævder som sin kirke, og hvis tro og lære staten erklærer som sin officielle religion; staten giver således vedkommende kirke en (ofte monopoliseret) særstilling, men fordrer samtidig (en mere el. mindre udviklet) bestemmelsesret over den. Ved Grundloven af 5. juni 1849 blev den da. statskirke omdannet til en folkekirke; herom hedder det i § 3: »Den evangelisk-lutherske Kirke er den danske Folkekirke og understøttes som saadan af Staten.« Og videre i § 80 (ofte kaldt 'løfteparagraffen'): »Folkekirkens Forfatning ordnes ved Lov.« Se *Danmarks Riges Grundlov. Valgloven. Bestemmelser angaaende Forretningsordenen i begge Thingene*, Kbh. 1850, s. 6 og s. 26. Der fulgte i kølvandet på denne kirkelige forandring en omfattende debat bl.a. H.L. Martensen *Den danske Folkekirkens Forfatningsspørgsmaal* (133,1) og A.G. Rudelbach *Om Begrebet Folkekirke. En historisk-kirkeretlig Betænkning betræffende den danske evangelisk-lutherske Kirkes fremtidige Stilling og Forhold til Staten, henvendt til den nu forsamlede Rigsdag*, Kbh. 1854.

I trykt udgave: Bind 13 side 134 linje 14

◀ **Bonitet** : kvalitet.

I trykt udgave: Bind 13 side 134 linje 17

◀ **per** : gennem, ved.

I trykt udgave: Bind 13 side 134 linje 20

◀ **Comissionair** : kommissionær.

I trykt udgave: Bind 13 side 134 linje 21

◀ **contribuerende** Medlem: bidragende, betalende.

I trykt udgave: Bind 13 side 134 linje 21

◀ **sandselig** : ydre, verdslig (i modsætning til åndelig).

I trykt udgave: Bind 13 side 134 linje 22

◀ **Fosterfordrivelse** : afbrydelse af svangerskab, hvorved fosteret dræbes. På SKs tid var fosterfordrivelse forbudt, altså forbyderisk.

I trykt udgave: Bind 13 side 134 linje 30

◀ **afvæрге, at dette ikke skeer** : dvs. afvæрге, at dette sker.

I trykt udgave: Bind 13 side 134 linje 36

◀ **der er i Landet en Million Mennesker** : If. folketællingen af 1. feb. 1855 boede der i kongeriget Danmark (altså fraregnet hertugdømmerne samt Island, Grønland, Færøerne og de vestindiske øer) 1.499.850, hvilket svarer til SKs senere angivelse (195,6). Jf. *Departementstidenden*, udg. af J. Liebe, Kbh. 1855 (nr. 53 og 54, den 13. okt.) el. J.P. Trap *Statistisk-topographisk Beskrivelse af Kongeriget Danmark. Almindelig Deel*, Kbh. 1858, s. 48.

I trykt udgave: Bind 13 side 135 linje 19

◀ **ergo** : lat. altså. I en syllogisme, dvs. en logisk følgeslutning, betegner ordet overgangen fra de to præmisser til den deraf dragne konklusion.

I trykt udgave: Bind 13 side 135 linje 20

◀ **holde over** : overholde, sørge for.

I trykt udgave: Bind 13 side 135 linje 24

◀ **man taler om Grevskaber i Maanen** : hentyder til talemåder som 'han har sit grevskab i månen' el. 'nogle grevers grevskab ligger i månen', egl. brugt om den, der har titel af greve, men intet gods el. ingen penge; i overført betydning om den, der giver sig ud for at være en stor herre, men som reelt intet ejer. Talemåderne findes optegnet i E. Mau *Dansk Ordsprogs-Skat* (129,14) bd. 2, s. 5.

I trykt udgave: Bind 13 side 136 linje 5

◀ **Interessenter** : deltagere i et økonomisk el. arbejdsmæssigt foretagende; SK havde i kladden (ms. 1.4) først skrevet »Actionairer« (*Pap. XI 3 B 244,20*).

I trykt udgave: Bind 13 side 136 linje 6

◀ **Chimaine** : af gr. 'chimæra', fabeluhyre sammensat af en løve, en ged og en drage; fantasifoster, illusion.

I trykt udgave: Bind 13 side 136 linje 6

◀ **deeltage med** : deltage, være med.

I trykt udgave: Bind 13 side 136 linje 9

◀ **jeg maatte see at faae det ... som blæst bort, Det Biskop Martensen begyndte ... om at være Sandhedsvidner** : Der sigtes til H.L. Martensens *Prædiken holdt i Christiansborgs Slotskirke paa 5te Søndag efter Hellig Tre Konger, Søndagen før Biskop Dr. Mynsters Jordefærd*, Kbh. 1854, averteret som udkommet i *Adresseavisen*, nr. 34, den 9. feb. 1854, hvori han bl.a. placerer den afdøde biskop Mynster (260,11) i »den hele Række af Sandheds Vidner, der ligesom en hellig Kjæde strækker sig igjennem Tiderne fra Apostlenes Dage indtil vore Dage«, s. 6. SK protesterede stærkt mod Martensens benævnelse af Mynster som et sandhedsvidne, idet SK mente, at Mynster var lige det modsatte af et sandhedsvidne. Dette skete i den polemiske bladartikel »Var Biskop Mynster et 'Sandhedsvidne', et af 'de rette Sandhedsvidner' – er dette Sandhed?« i *Fædrelandet*, nr. 295, den 18. dec. 1854. Martensen tog til genmæle i en artikel i *Berlingske Tidende*, nr. 302, den 28. dec. 1854, hvori han ankede over SKs snævre brug af udtrykket 'sandhedsvidne'. Det betegner nemlig ikke udelukkende den lidende martyr, men favner langt bredere: »Thi de som troe denne Artikel, vide ogsaa, at der i Kirken er et sig fra Slægt til Slægt forplantende Sandhedsvidnesbyrd, og at der ogsaa til enhver Tid og i enhver Slægt, baade i Menigheden og iblandt Lærerne ere de, som bære dette Vidnesbyrd, levende og personligt bekræfte Christendommens den store Kjendsgjerning«, sp. [1]. I sin anden bladartikel mod Martensen/Mynster i *Fædrelandet*, nr. 304, den 30. dec., under titlen »Derved bliver det!« fastholder SK sit begreb om det lidende sandhedsvidne: »At fremstille en Mand, der, endog ved at forkynde Christendom, har naaet og nydt, efter største Maalestok, alle mulige Goder og Fordele, at fremstille ham som Sandhedsvidne, en af den hellige Kjæde, er ligesaa latterligt, som at tale om en Jomfru med en talrig Børneflokk« (*SV2 14, 18*). I perioden ml. SKs første artikel (18. dec.) og Martensens svar (28. dec.) havde sidstnævnte dog allerede indirekte besvaret SKs angreb. Det skete anden juledag, hvor Martensen ordinerede to biskopper, og ved denne lejlighed også udnævnte dem til kristelige vidner, jf. hans »Tale ved Biskopperne Jørgen Hjorth Lautrup's og Hardenach Otto Conrad Laub's Indvielse« i *Bispevielse i Frue Kirke paa anden Juledag, den 26de December 1854*, Kbh. 1855, averteret som udkommet i *Adresseavisen*, nr. 18, den 22. jan. 1855. Sml. SKs artikel »To nye Sandhedsvidner« i *Fædrelandet*, nr. 24, den 29. jan. 1855 (»Feuilleton«). SK fastholdt sin opfattelse af 'sandhedsvidnet' og fortsatte med at stikke til Martensens sprogbrug, efter hvilken alle – if. SK – nærmest var sandhedsvidner, mens omvendt SK af flere blev angrebet for at benytte et så eksklusivt begreb om sandhedsvidnet, at der nærmest ikke blev nogen tilbage, bortset fra Jesus. Denne debat hed i samtiden 'sandhedsvidnestriden'. – **Biskop Martensen**: Hans Lassen Martensen (1808-84), da. teolog og præst, fra 1840 ekstraordinær og fra 1. sept. 1850 ordinær prof. i teologi ved Københavns Universitet, fra 1845 hofprædikant og i 1847 Ridder af Dannebrog. Han blev den 15. april 1854 udnævnt til J.P. Mynsters efterfølger som biskop over Sjællands Stift og den 5. juni 1854 bispeviet af biskop G.P. Brammer i Vor Frue Kirke i København. – **flæske op om**: gadesprog: snakke om i en svulstig tone, bruge store, tomme ord.

I trykt udgave: Bind 13 side 136 linje 10

◀ **lad os være behagelige Mennesker!** : spiller på talemåden 'lad os være mennesker', dvs. lad os være fornuftige. Se under nr. 6422 i E. Mau *Dansk Ordsprogs-Skat* (129,14) bd. 2, s. 21.

I trykt udgave: Bind 13 side 136 linje 13

◀ **tjenligst** : mest gavnligt.

I trykt udgave: Bind 13 side 136 linje 15

◀ **spille op** : vigte sig.

I trykt udgave: Bind 13 side 136 linje 16

◀ **i Retning af** : i henseende til, med sigte på.

I trykt udgave: Bind 13 side 136 linje 16

◀ **hvis saa** : hvis det forholder sig således.

I trykt udgave: Bind 13 side 136 linje 17

◀ **Indfald** : påfund.

I trykt udgave: Bind 13 side 136 linje 20

◀ **at det blev dumt og forargeligt** : jf. SKs sidste artikel i *Fædrelandet*, nr. 120, den 26. maj 1855, med titlen »At Biskop Martensens Taushed er 1) christeligt uforsvarlig; 2) latterligt; 3) dum-klog; 4) i mere end een Henseende foragtelig«.

I trykt udgave: Bind 13 side 136 linje 22

◀ **Cultus-Minister** : dvs. minister for kirke- og skolevæsen, hvilket var C.C. Hall.

I trykt udgave: Bind 13 side 136 linje 23

◀ **vittigt** : klogt, smart, også morsomt; SK havde i kladden (ms. 1.4) først skrevet »snildt«, dvs. snedigt (*Pap. XI 3 B 244,21*).

I trykt udgave: Bind 13 side 136 linje 24

◀ **»Tag et Bræk-Middel!«** : I kladden (ms. 1.5) er artiklen dateret 2. april 1855, dvs. det er affattet ml. de to bladartikler »Hvad jeg vil« (*Fædrelandet*, nr. 77, den 31. marts 1855) og »I Anledning af et anonymt Forslag til mig i dette Blads Nr. 79« (*Fædrelandet*, nr. 81, den 7. april; dateret 4. april 1855).

I trykt udgave: Bind 13 side 137 linje 1

◀ **Vistnok** : sandt nok.

I trykt udgave: Bind 13 side 137 linje 2

◀ **mine Artikler i »Fædrelandet«** : SK havde i løbet af de sidste fem måneder skrevet 21 artikler i *Fædrelandet*. Den første, »Var Biskop Mynster et 'Sandhedsvidne', et af 'de rette Sandhedsvidner' – er *dette Sandhed?*«, blev trykt den 18. dec. 1854 (136,10), mens den sidste, »At Biskop *Martensens* Taushed er 1) christeligt uforsvarlig; 2) latterlig; 3) dum-klog; 4) i mere end een Henseende foragtelig«, blev trykt den 26. maj 1855 (136,22), samme dag, som *Øieblikket* nr. 1 udkom.

I trykt udgave: Bind 13 side 137 linje 2

◀ **de (...) ville** : vil.

I trykt udgave: Bind 13 side 137 linje 6

◀ **unødigt** : dvs. nødigt, nødtvungent, ugerne.

I trykt udgave: Bind 13 side 137 linje 8

◀ **Bræk-Middel** : et på SKs tid alm. anvendt lægemiddel, der bevirker opkastning.

I trykt udgave: Bind 13 side 137 linje 11

◀ **saa (hvad man læser i Fortællingerne) endog »spæde Jomfruer« ... overgave deres »fine Lemmer« til Bødlernes Grusomhed** : sml. fx Karl Hase *Kirkehistorie. Lærebog nærmest for akademiske Forelæsninger*, overs. af C. Winther og T. Schorn, Kbh. 1837 [ty. 1834], ktl. 160-166, hvor det § 80 (»Martyrerne«) bl.a. hedder: »Men *Bekjendernes* og *Martyrernes* freidige Glæde var overveiende, og saa stor, at man tidt trængde sig frem til Døden paa en Maade, som selv besindige Kirkelærere misbilligede. Selv Børn fandt Fryd i Døden, og ædle Jomfruer leed taalmodigen, hvad tungere var. Blev denne Glæde i Døden end fremmet ved den Skjændsel, som ramde den Faldne og Førræderne, som og [også] ved den Ære og Herlighed, Martyren paa Jorden fandt i sine Venners Beundring og ventede i Paradiset: saa var den dog ogsaa en sand Begeistring for at efterfølge Jesum, og skiænkede Kirken den Følelse, at den ikke kunde overvindes, men netop seierrig opbygges over sine Blodvidners Grave«, s. 56f. – **Coquelicot**: fr. (egl. efterligning af hanens gal), hanekamrød, højrrød som en valmue. – **fine**: spinkle, sarte.

I trykt udgave: Bind 13 side 137 linje 16

◀ **en stille Time** : et af J.P. Mynster (260,11) jævnligt anvendt udtryk om andagt såvel i lønkammeret som i kirken. Se fx *Betragtninger over de christelige Troeslærdomme* bd. 1-2, 2. opl., Kbh. 1837 [1833], ktl. 254-255; bd. 1, s. 240 og s. 390; bd. 2, s. 180, s. 298, s. 299, s. 301 og s. 306; samt *Prædikener paa alle Søn- og Hellig-Dage i Aaret*, 3. opl., bd. 1-2, Kbh. 1837 [1823], ktl. 229-230 og ktl. 2191; bd. 1, s. 8, s. 12, s. 15, s. 38, s. 215 og s. 384; bd. 2, s. 127; *Prædikener holdte i Kirkeaaaret 1846-47*, Kbh. 1847, ktl. 231, s. 63 og s. 67; *Prædikener holdte i Aaret 1848*, Kbh. 1849, ktl. 232, s. 10, s. 11 og s. 14; *Prædikener holdte i Aarene 1849 og 1850*, Kbh. 1851, ktl. 233, »Prædikener holdte i Aaret 1850«, s. 204 og s. 216; *Prædikener holdte i Aarene 1851 og 1852*, Kbh. 1853, ktl. 234, s. 44, s. 98 og s. 259; samt *Prædikener holdte i Aarene 1852 og 1853*, [udg. af F.J. Mynster], Kbh. 1855, s. 43 og s. 103.

I trykt udgave: Bind 13 side 137 linje 23

◀ **Evighedens Regnskab** : Forestillingen om, at Gud gør regnskabet op, og at mennesker skal stå til regnskab for ham på dommens dag, findes flere steder i NT, fx i Matt 12,36; Rom 9,28; 1 Pet 4,5. Jf. også Jesu beskrivelse af verdensdommen i Matt 25,31-46.

I trykt udgave: Bind 13 side 137 linje 25

◀ **end sige** : endsige, for slet ikke at tale om.

I trykt udgave: Bind 13 side 138 linje 2

◀ **Befordring** : forfremmelse, avancement.

I trykt udgave: Bind 13 side 138 linje 2

◀ **falde paa** : få det indfald, finde på.

I trykt udgave: Bind 13 side 138 linje 4

◀ **saa fremtræder en ny costumeret Declamator ... en af den hellige Kjæde** : hentyder til biskop Martensens prædiken ved J.P. Mynsters død (136,10).

I trykt udgave: Bind 13 side 138 linje 10

◀ **ret** : rigtigt, helt.

I trykt udgave: Bind 13 side 138 linje 14

◀ **vistnok** : sandelig.

I trykt udgave: Bind 13 side 138 linje 16

◀ **ret** : fuldt ud.

I trykt udgave: Bind 13 side 138 linje 23

◀ **da Biskop Martensen fik anbragt det Ord: Sandhedsvidner** : (136,10).

I trykt udgave: Bind 13 side 138 linje 24

◀ **næst** : næst efter.

I trykt udgave: Bind 13 side 138 linje 26

◀ **Et Følgeblad** : Dette tillæg, der er en modificeret subscriptionsindbydelse, bærer i kladden (ms. 1.6) titlen »Subscriptions-Plan« (*Pap.* XI 3 B 246,1) og er dateret marts 1855 (141,7).

I trykt udgave: Bind 13 side 139 linje 1

◀ **og** har: og derfor.

I trykt udgave: Bind 13 side 141 linje 3

◀ **Øieblikket** : I kladden (ms 1.6) hedder det uddybende: »Jeg kalder dem *Øieblikket*. Dog er det i en meget alvorlig Betydning jeg tager dette Ord. Derfor var det min Tanke efter Ordet 'Øieblikket' at sætte et Udraabstegn. Men da et saadant ideligt gjentaget Udraabstegn vel vilde blive trættende, lod jeg det falde bort; af samme Grund forkortede jeg ogsaa Titlen fra, hvad der først var paatænkt 'I Øieblikket: for Evigheden'. Dog er det visseligen ikke noget Ephemært [141,11] jeg vil, saa lidet som det er noget Ephemært jeg har villet, nei, det var og er noget Evigt: ved Idealerne - mod Sandsebedragene« (*Pap.* XI 3 B

246,3). Se videre nedenfor (141,12).

I trykt udgave: Bind 13 side 141 linje 4

◀ **indrete sig en Subscription med Forlæggeren** : dvs. tegne en subscription hos SKs forlægger, C.A. Reitzels Bo og Arvinger, der også drev boghandel. SK havde i kladden (ms. 1.6) først skrevet, at der kunne »subscriberes i Bogladerne« (*Pap.* XI 3 B 246,2). Hvordan subscriptionen er foregået, el. om den overhovedet har været iværksat, ved vi ikke. Da SK ikke har villet give løfte om en vis frekvens i udgivelsen, har han i kladden uddybet vilkåret: »Men Subscriptionen er i ethvert Fald kun bindende for et Qvartal. Naar Qvartalet er omme, faaer Subscribenten et Titelblad og et Indholdsregister; og beregnes Betalingen for hvad han har faaet i Qvartalet til 8 Skilling [288,27] Arket« (*Pap.* XI 3 B 246,5). I *Adresseavisen*, nr. 120 (tillæg), den 26. maj 1855, blev *Øieblikket* nr. 1 averteret i en annonce med fuld indholdsfortegnelse, men der blev intet nævnt om mulighed for subscription.

I trykt udgave: Bind 13 side 141 linje 7

◀ **Ephemert** : som er af kort varighed, uden varig værdi, flygtigt.

I trykt udgave: Bind 13 side 141 linje 11

◀ **ved Idealerne mod Sandsebedragene** : Denne formel, som var underteksten til titlen *Øieblikket* (141,4), var opr. tiltænkt angrebsskriftet *Dette skal siges; saa være det da sagt*, som SK holdt tilbage indtil 24. maj 1855. Dette motto, som altså også senere blev overvejet som titel til *Øieblikket*, lyder: »I Øieblikket; Ved Idealerne – mod Sandsebedragene« (se tekstredegørelsen til *DSS*, s. 210).

I trykt udgave: Bind 13 side 141 linje 12

◀ **dens Time er ikke endnu kommet** : allusion til beretningen i Joh 2,1-12 om brylluppet i Kana, hvor Jesus til sin mor siger: »Min Time er ikke endnu kommen«, v. 4 (NT-1819), da hun har fortalt ham, at vinen var sluppet op.

I trykt udgave: Bind 13 side 141 linje 13

◀ **Jeg, der hedder »Enten - Eller«** : 132,5.

I trykt udgave: Bind 13 side 141 linje 22

◀ **vor Herre og Frelzers Jesu Christi nye Testamente** : egl. *Vor Herres og Frelzers Jesu Christi Nye Testament*, Kbh. 1819 (jf. ktl. 21-33).

I trykt udgave: Bind 13 side 141 linje 25

◀ **ved Eed er forpligtet paa den** : ligesom præsterne er forpligtet på NT. Der hentydes til præsteløftet ved præstevielsen, som det beskrives i kap. 11, art. 2, i *Dannemarks og Norges Kirke-Ritual*, Kbh. 1762 [1685] (forkortet *Kirke-Ritualet*), der endnu var gældende på SKs tid. I det fuldstændige præsteløfte, »*Juramentum, qvod in timore Domini præstabunt, qvi muneri Ecclesiastico initiabuntur*« (lat. »*Eden, som i frygt for Herren skal aflægges af dem, der skal indvies til et kirkeligt embede*«), hedder det bl.a.: »*Ego N.N. juro & in conspectu Dei sanctè testor. (...) / Secundò promitto, me summâ diligentia allaboraturum, ut doctrina cœlestis comprehensa scriptis Prophetis & Apostolicis & libris Ecclesiarum Danicarum Symbolicis auditoribus fideliter instilletur, sacramenta ad normam à Christo præscriptam decenter ac devotè administrentur, Disciplina Ecclesiastica diligenter exercentur, Catechetica doctrina urgeatur; Ceremoniæ in Ecclesia receptæ observentur, nec quidquam contra Constitutiones Ecclesiasticas admittatur*« (»Jeg, N. N., sværger og bevidner helligt i ærefrygt for Guds åsyn. (...) / For det andet lover jeg, at jeg med største omhu vil beflitte mig på, at den guddommelige lære, som er indeholdt i de profetiske og apostoliske skrifter og i den danske kirkes symbolske bøger, vil blive forkyndt rent og purt for menigheden, sakramenterne sømmeligt og andægtigt forvaltet efter den måde, Kristus har påbudt, den kirkelige formaning omhyggeligt udøvet og den kateketiske undervisning uafsladeligt fastholdt; at de almindeligt antagne ritualer i kirken vil blive overholdt, og intet, der strider mod de kirkelige forordninger, tilladt«), s. 379f. Udtrykket 'de apostoliske skrifter' svarer til NT. Endvidere blev præsterne under ordinationen af biskoppen formanet til, at de »for alle *Ting* beflitte sig paa at være gode Exempler for dennem [deres medkristen og næste] i Omgjængelse [omgang, adfærd, levemåde], i Kierlighed, i Aand, i Tro, i Kydskhed og alle Christelige Dyder«, s. 369.

I trykt udgave: Bind 13 side 142 linje 1

◀ **Horreur** : fr. gysen, forfærdelse, rædsel.

I trykt udgave: Bind 13 side 142 linje 3